

УДК 336.647/.648

JEL Classification Code: L32

Кузьмінська Н.Л.*к.е.н., доцент, ФММ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»***Личак О.О.***студент, ФММ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ДІАГНОСТУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «ХАРКІВСЬКИЙ ТРАКТОРНИЙ ЗАВОД» З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Стаття присвячена систематизації підходів до діагностики фінансового стану підприємства. Застосування даного комплексного підходу дозволяє виявити перші ознаки фінансової кризи на підприємстві шляхом визначення типу фінансової стійкості та рівня платоспроможності. Здійснено постановку проблеми та аналіз останніх наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених за даною тематикою. Актуалізовано необхідність діагностування фінансового стану задля запобігання банкрутства та ліквідації підприємства. На прикладі підприємства машинобудівної галузі АТ «Харківський тракторний завод» проведено структурний аналіз балансу для визначення типу фінансової стійкості. За допомогою методу коефіцієнтів оцінено рівень платоспроможності підприємства. Проведено оцінку результатів і зроблено висновки щодо фінансового стану підприємства на основі здійсненої діагностики. Це являється базою для подальшої оцінки ймовірності банкрутства.

Ключові слова: ризики фінансової діяльності; фінансова криза; діагностика фінансового стану; ймовірність банкрутства.

Постановка проблеми. Фінансова діяльність займає особливе місце в управлінській та організаційній роботі підприємства, тому аналіз, який направлений на вчасне виявлення фінансової кризи, завжди є актуальним, оскільки допомагає запобігти банкрутству підприємства. Застосування комплексного підходу до вирішення окресленої проблеми впливає на якість аналізу та сприяє швидшому виявленню недоліків при здійсненні фінансової діяльності підприємства, що дає можливість вчасно зреагувати і запобігти небажаним негативним впливам.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Враховуючи сучасний стан розвитку економіки України, проблеми діагностування фінансового стану підприємства з метою виявлення фінансової кризи активно обговорюються в науковому товаристві. Дану проблему досліджують українські науковці Зятковський І.В., Романишин М.І., Кірілюк Р.П., Кривошликова В.А., Мартиненко В.П. та інші. У роботах яких подано класифікацію фінансових криз, охарактеризовано їх сутність, а також розкриті симптоми та фактори, що впливають на виникнення кризи, підходи до діагностики фінансового стану та виявлення кризи. Однак дана область потребує постійної адаптації методик до сучасних умов.

Метою статті є систематизація підходів до діагностики фінансового стану підприємства для виявлення фінансової кризи та застосування їх на практиці до

аналізу діяльності підприємства машинобудівної галузі АТ «Харківський тракторний завод».

Виклад основного матеріалу. Фінансова діяльність – це система форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів [1].

Фінансова діяльність підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

- фінансове прогнозування та планування;
- аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності;
- оперативна, поточна фінансово-економічна робота.

Існує велика кількість ризиків фінансової діяльності, але всі вони пов'язані з ймовірністю втрат фінансових ресурсів. Основним результатом неефективного управління ризиками фінансової діяльності підприємства є настання фінансової кризи.

Фінансова криза – це фаза розбалансування діяльності підприємства та обмеження можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають на цьому підприємстві [1].

До зовнішніх факторів належать:

- спад в економіці;
- інфляція;
- нестабільність господарського та податкового законодавства;
- нестабільність фінансового та валютного ринків;
- посилення конкуренції в галузі;
- криза окремої галузі;
- політична нестабільність у країні чи в країнах – постачальниках сировини.

До внутрішніх факторів належать:

- брак чітко визначеної стратегії в розвитку підприємства;
- низький рівень організаційної структури, менеджменту, маркетингу та втрата ринків збуту;
- незадовільне використання виробничих ресурсів, утримання зайвих робочих місць.

Штангерт А.М. [3] подає розширений перелік зовнішніх та внутрішніх факторів, що можуть вплинути на виникнення фінансової кризи на підприємстві.

Досить часто виникає ситуація коли фактори, що спричинили фінансову кризу на підприємстві вже припинили свій вплив, а кризові явища продовжують своє існування [2].

Найбільш поширеним наслідком фінансової кризи на підприємстві являється банкрутство та ліквідація. Тому важливим є етап діагностування фінансової кризи з метою запобігання банкрутства підприємства.

Успішний розвиток національної економіки неможливий без активної діяльності наукомістких галузей економіки з високою доданою вартістю, яким

являється обране для дослідження підприємство – АТ «Харківський тракторний завод» (АТ «ХТЗ»).

В комплексному підході до діагностування фінансової кризи першим кроком являється аналіз балансу підприємства з метою визначення типу стійкості підприємства.

Для цього необхідно порівняти такі балансові елементи: виробничі запаси (ЗВ), власний оборотний капітал (ВОК), короткострокові кредити (КК), кредиторська заборгованість (КЗ), прострочені короткострокові кредити (ПКК), прострочена кредиторська заборгованість (ПКЗ). Існує 4 варіанти стійкості:

1. $ZB \leq BOK$ – абсолютно стійкий фінансовий стан.
2. $BOK < ZB < BOK + KK + KZ$ – нормальний стійкий фінансовий стан.
3. $ZB \geq BOK + KK + KZ$ – передкризовий фінансовий стан.
4. $ZB \geq BOK + KK + KZ + PKK + PKZ$ – кризовий фінансовий стан (на межі банкрутства).

Відповідно до даних балансу АТ «ХТЗ» за 2013-2017 роки фактичні значення показників представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Розрахункові дані для визначення типу фінансової стійкості АТ «ХТЗ» за 2013-2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Виробничі запаси, тис. грн.	87,358.00	86,242.00	60,001.00	54,974.00	81,181.00
ВОК+КК+КЗ+ПКК+ПКЗ, тис. грн.	(297,484.00)	285,630.00	416,839.00	(203,802.00)	(247,350.00)

Джерело: сформовано автором за даними [4].

Відповідно до даних таблиці 1 в 2013 році підприємство була на межі банкрутства, адже виробничі запаси були менші за суму власного оборотного капіталу, короткострокових кредитів, кредиторської заборгованості та прострочених короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості. Наступні два роки підприємство мало нормальний стійкий стан, проте починаючи з 2016 стан був знову кризовий.

З цього випливає висновок, що підприємство має значні проблеми і управління ризиками фінансової діяльності являється неефективним.

Для підтвердження результатів діагностики необхідно застосувати коефіцієнтний підхід до діагностики фінансового стану підприємства. Ця методика базується на аналізі структури балансу і передбачає використання відносних показників для визначення тенденцій платоспроможності підприємства. В рамках даної методики розраховується чотири основних коефіцієнти:

– коефіцієнт поточної ліквідності (K_1):

$$K_1 = \frac{\text{Оборотні кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}; \quad (1)$$

– коефіцієнт автономії (K_2):

$$K_2 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Сума активів}}; \quad (2)$$

– коефіцієнт відновлення платоспроможності (K_3):

$$K_3 = \frac{K1_{\text{пн}} + \frac{6}{12} * (K1_{\text{кп}} - K1_{\text{пн}})}{2}; \quad (3)$$

– коефіцієнт втрати платоспроможності (K_4):

$$K_4 = \frac{K1_{\text{пн}} + \frac{3}{12} * (K1_{\text{кп}} - K1_{\text{пн}})}{2}. \quad (4)$$

Якщо значення $K_1 < 2$, а $K_2 < 0,1$, підприємство має тенденцію до втрати платоспроможності. Якщо хоча б один з показників не відповідає нормі, розраховується K_3 . Якщо одночасно K_1 та K_2 не відповідають нормі, розраховується K_4 .

Розрахункові значення K_1 та K_2 для АТ «Харківський тракторний завод» за 2013-2017 роки представлені в таблиці 2.

Таблиця 2 – Динаміка зміни коефіцієнтів поточної ліквідності, автономії та платоспроможності АТ «ХТЗ» за 2013-2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт поточної ліквідності (K_1)	0.71	0.43	0.23	0.11	1.13
Коефіцієнт автономії (K_2)	-0.43	0.22	0.21	-0.42	-0.23
Коефіцієнт втрати платоспроможності (K_3)	0.38	0.18	0.09	0.04	0.69

Джерело: сформовано автором за даними [4].

В 2017 році значення K_1 та K_2 (табл. 2) являються нижчим за нормальні, це означає, що підприємство, вірогідно, втрачає платоспроможність і необхідно перевірити чи втратить її підприємство протягом 3 місяців. Для цього проводиться розрахунок K_4 (табл. 2).

Значення K_4 в 2017 році менше одиниці, це означає, що підприємство за незмінних обставин та за відсутності антикризового управління втратить свою платоспроможність протягом трьох місяців. В свою чергу, спостерігається стрімке покращення ситуації, починаючи з 2016 року.

Після проведення оцінки ефективності управління ризиками фінансової діяльності підприємства було виявлено, що на підприємстві можлива загроза фінансової кризи, що може призвести до банкрутства.

Відповідно до даної діагностики робиться висновок, що підприємство має неякісну структуру балансу та перебуває у фінансовій кризі. Неплатоспроможність підприємства з високою ймовірністю перетікає в банкрутство та ліквідацію підприємства. Наступними кроком являється оцінка ймовірності банкрутства та пропозиція заходів щодо уникнення та/або виходу з кризового стану.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що проведення діагностики фінансового стану підприємства за високої турбулентності економічних умов являється невід'ємною частиною в забезпеченні фінансової стійкості.

Також, було систематизовано підходи до діагностики фінансового стану підприємства з метою виявлення фінансової кризи, що надають керівництву

підприємства оперативну інформацію щодо стану платоспроможності і являються підґрунтям до подальшої оцінки ймовірності банкрутства.

Напрямом подальшого дослідження являється оцінка ймовірності банкрутства підприємств машинобудівної галузі за допомогою сучасних зарубіжних та вітчизняних методик.

Список використаних джерел

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посібник [для самост. вивч. дисципліни]. / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – 3-тє вид., виправл. і доп. – К. : Знання-Прес, 2009. – 299 с. – ISBN 978-966-311-073-8.
2. Чорновіл І. А. Сутнісна характеристика кризи підприємства та причини її виникнення / І. А. Чорновіл // Вісник Хмельницького національного університету – 2011. – № 2, Т.1 – С. 13.
3. Штангерт А. М. Антикризисное управління підприємством: Підручник / А. М. Штангерт – Львів: Українська академія друкарства, 2008. – 396 с
4. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України, 2017. [online] (Останнє оновлення 27 Квітень 2018) Доступно: < <https://smida.gov.ua/>>

References

1. Azarenkova GM, Zhuravel T.M., Mikhailenko RM, 2009. Finances of enterprises: textbook. Kharkiv: KhBSIH
2. Chornovil IA, 2011. An essential characteristic of the crisis of the enterprise and the reasons for its occurrence. Bulletin of Khmelnytsky National University, p. 13
3. Shanthert AM, 2008. Anticrisis management of the enterprise: a textbook. Lviv: Ukrainian Academy of Printing
4. Agency for the development of the stock market infrastructure of Ukraine, 2018. Financial statements of JSC KhTZ. [online] (Last updated April 27, 2018) Available: <<https://smida.gov.ua/>> [Appointment date October 10, 2018].

Кузьминская Н.Л.

к.э.н., доцент, КПИ имени Игоря Сикорского

Лычак А.О.

студент КПИ имени Игоря Сикорского

ДИАГНОСТИКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ АО «ХАРЬКОВСКИЙ ТРАКТОРНЫЙ ЗАВОД» ДЛЯ ВЫЯВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА

Статья посвящена систематизации подходов к диагностике финансового состояния предприятия. Применение данного комплексного подхода позволяет выявить первые признаки финансового кризиса на предприятии путем определения типа финансовой устойчивости и уровня платежеспособности. Осуществлена постановка проблемы и анализ последних научных исследований отечественных и зарубежных ученых по данной тематике. Актуализирована необходимость диагностирования финансового состояния для предотвращения банкротства и ликвидации предприятия. На примере предприятия машиностроительной отрасли АО «Харьковский тракторный завод» проведен структурный анализ баланса для определения типа финансовой устойчивости. С помощью метода коэффициентов оценен уровень платежеспособности предприятия. Проведена оценка результатов и сделаны выводы относительно финансового состояния предприятия на основе проведенной диагностики. Это является базой для дальнейшей оценки вероятности банкротства.

Ключевые слова: риски финансовой деятельности; финансовый кризис; диагностика финансового состояния; вероятность банкротства.

Kuzminskaya N.L.

Ph.D., associate professor, FMM, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Lychak A.O.

student Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

DIAGNOSTICS OF FINANCIAL CONDITION JSC «KHARKOV TRACTOR PLANT» TO IDENTIFY THE FINANCIAL CRISIS

The article is devoted to systematization of approaches to the diagnostics of the financial condition of the enterprise. The application of this integrated approach allows us to identify the first signs of a financial crisis in an enterprise by identifying the type of financial stability and solvency. The problem setting and analysis of the latest scientific researches of domestic and foreign scientists on the given subject is conducted. The necessity of diagnosing a financial condition for prevention of bankruptcy and liquidation of the enterprise has been updated. On the example of the enterprise of the machine-building industry, JSC «Kharkiv Tractor Plant» carried out a structural analysis of the balance to determine the type of financial stability. The method of coefficients evaluates the level of solvency of the enterprise. The evaluation of the results and conclusions about the financial condition of the enterprise based on the performed diagnostics are made. This is the basis for further assessment of the probability of bankruptcy.

Keywords: financial risks; financial crisis; diagnostics of financial condition; probability of bankruptcy.

Кузьмінська Н.Л.

kuzminska_nl@ukr.net

Личак О.О.

alexandr.lychak@gmail.com